

K: Györfi Gáspár   lej: visszatérítés

az 1989-ben lezajlott forradalom fogadtatásáról

(498)323.2

ah

Ádvent a Thököly úton, anno 1989

Volt egyszer, hol nem volt, volt egyszer egy majdnem elmaradt karácsonyunk is. Azaz dehogya maradt el: soha nem képzelt ajándékot kaptunk. Csak a kegyelem maradt el, ami helyett egy furcsa, bevallatlan szégyenkezés maradt velünk. 1989-ben. Betlehem helyett Temesvárra és Bukarestre figyeltünk, a képernyőkön angyalok helyett katonákat, csillagszórók helyett nyomjelző lövedékek fénycsíkjaikat láthattuk, a kisdéd Jézus kínálta reménység helyett egy valóságos kivégzést-gyilkosságot figyelhattunk, majdnem egyenes adásban. Iszonyodtunk, és noha pontosan tudtuk, hogy nincs annál fontosabb parancs, hogy *ne ölj*, mégis, melyikünk meri tiszta lelkiismerettel azt mondani, hogy legalábbis érzelmei mélyén egyetlen pillanatig sem érezte úgy, hogy ennek így kell lennie?

A Romániában zajló forradalomban azt láttuk, amit éveken vagy évtizedeken át képzeletben vagy tudatalatinkban magunk is annyiszor szerettünk volna megtenni. Nem az 1989-es békés átalakulás során elmaradt közös, szociálpszichológiai szempontból oly nélkülözhetetlen nemzeti-társadalmi élmény megvalósulását láttuk csupán, hanem annál jóval többet. Azt a kollektív föltámadást, aminek mítosza elfojtva is kitörölhetetlen nyomokat hagyott bennünk. A zsarnokságot elsöprő szent forradalom misztikája legyintett meg minket, amit Jókaitól és a suttogva, itt-ott mégiscsak megőrzött '56-os mámorból építhettünk magunkba. (Ezért is hatott oly elemi erővel az akkor még zömmel fekete-fehér képernyőkön a kivágott közepű zászlók

képe: a *mi zászlónknak éreztük.*) Mondhatjuk persze utólag, hogy nevetségesen naivak voltunk. Hogy Romániában nem volt forradalom, csak puccs, meg hogy nem változott meg ettől a világ. A csalódás indokolt, de a csalódottság nem jó kiindulás a mérlegkészítéshez. Puccs? Igen, az volt, de volt forradalom is. Hogy a világ a régi maradt? Igen, de gazdagabb lett néhány nap tisztaságának és hősiességének, Magyarországon a szolidaritás mámorának érzésével. Ezeket az emlékeket vétek elfelejteni. S ezen nem változtat, hogy lehettünk volna óvatosabbak és gyanakvóbbak is. Már szeptember körül szállongtak hírek arról, hogy Romániában valami készül, s éppen karácsony előtt lesz érdemes figyelniük arra felé. De – utólag láthatóan – egyértelműen részt vett a magyar sajtó is a közvélemény fölkészítésében. Nemcsak a központi pártlap megváltozott hangnemű vezércikkei említhetők meg, de jelzésnek tekinthettük volna azt is, ahogy december 7-én vezető poszt-állampárti újságírók figyelmeztették pályatársaikat, hogy a Romániában létező diktatórikus hatalomról és annak cselekedeteiről szóló cikkekben a *román nép iránti szolidaritás és tisztelet jeléül* ne a „román” jelzőt, hanem a „Ceaușescu-rezsim” megnevezést használják. Mintha tudtak volna valamit...

Minderre nem figyeltünk a karácsony előtti napokban. Lélegzetelállító volt, hogy micsoda sorok álltak az adományokat gyűjtő helyeken, s százak indultak teherautókon azon melegében a segítséggel a Partium és Erdély felé. Jószerével ma sem tudjuk, hogy mit és mennyit sikerült célba juttatni. Bármi történt és bármi történik is, a föllobbanó szeretet diktálta beteljesületlen álmaink ellenére csak abban lehetünk biztosak, hogy az élelmiszerek és gyógyszerek éppúgy jó helyre kerültek, mint az óvodások csokimikulásai vagy a korosabbak számára a cukros- és lisztescsomagok mellé tett cigaretta.

Bennem mégis a legélénkebben annak a jelenetnek a képe él, ami még az első pillanatokban, ama pénteki nap

estéjén a román követség előtt bontakozott ki. Tehetetlen és tájékozatlan tömeg állt az épület előtt, igazából nem tudta, mit gondoljon, nem tudta, miért van ott, nem tudta, mi történik az elkövetkező napokban, valóban megbukik-e a gyűlölt Ceaușescu-rezsim, vagy vérbe fojtják a feltört szabadságvágyat, mozgalmat. Ez a bizonytalanság volt érzékelhető az épületen belüliek mozgásán, viselkedésén is. A tehetetlenség és bizonytalanság az időnként felhangzó jelszavak és nevek skandalálásában is megmutatkozott: nem akadt olyan, amit a jelenlévők valamennyien átvettek volna. Voltak, akik Tőkés Lászlót éltették, voltak, akik a diktátort szidalmazták, és képmásának kihajítását követelték – amit persze a hatalmi harc kimenetelében bizonytalan alkalmazottak nem tehettek meg, ahogyan nem vághatták ki akkor még a címert sem a zászló közepéből. A kettős tétovaságban nem akadt olyan jelszó vagy követelés, amiben a bent és kint lévők összetalálkozhattak volna.

A követség kerítése előtt gyertyák lobogtak: s ennek nyomán fogalmazódott meg az egyetlen teljesíthető felszólítás: „Gyújtsatok gyertyát!” Amit először egyetlen ember kiáltott, hamarosan a tömeg együtt követelte. És aztán – szinte érezni lehetett a bentiek megkönnyebbülését is – a máskor a fogadások fényét emelő gyertyatartókban föllobogtak a gyertyák.

Az addigi és majdani áldozatok emlékére? A temesvári halottak tiszteletére? Majdhogynem mindegy. Abban a pillanatban mást is jelentettek: hogy még a megannyi okból egymással szemben álló, legalábbis ellenérdekelt felek között is lehet olyan törekvést találni, amiben összetalálkozhatnak. Ha másban nem, egy közös gyászban, közös megrendülésben, a szélben-huzatban lobogó, pislákoló, táncoló kósza gyertyaláng fényében az ember, az élet, a lélek esendőségére, imbolygására való rácsodálkozásban.